

УДК 351.82

JEL G24, O31

DOI 10.32782/2786-8273/2023-3-2

Булуй О.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3368-4835>

Oleksiy Buluy

Polissya National University

Плотнікова М.Ф.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2852-3009>

Mariia Plotnikova

Polissya National University

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР НА РИНКУ БІЗНЕС-ПРОЄКТІВ, ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ТА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

DIGITALIZATION OF BUSINESS STRUCTURES IN THE MARKET OF BUSINESS PROJECTS, E-COMMERCE AND PUBLIC PROCUREMENT

Анотація. Диджиталізація господарських процесів – це впровадження цифрових технологій в усі сфери діяльності підприємства, яка дозволяє оптимізувати та автоматизувати бізнес-процеси, покращити комунікацію з клієнтами та партнерами, забезпечити прозорість та безпеку даних, підвищити продуктивність та конкурентоспроможність. Диджиталізація як інноваційна стратегія розвитку підприємництва допомагає адаптуватися до змін, відповідати потребам та очікуванням споживачів, використовувати нові можливості для розвитку та зростання. За даними Рейтингу глобальної цифрової конкурентоспроможності у 2020 р., Україна посіла 57 місце з 63 країн, що свідчить про низький рівень диджиталізації економіки. На практиці діяльності регіональних суб'єктів малого бізнесу України процес диджиталізації є поступовими і ним повною мірою охоплено лише близько 10% учасників, тоді як 90% операторів ринку впроваджують її частково.

Ключові слова: бізнес, диджиталізація, електронна комерція, інноваційні технології, розвиток.

Abstract. Introduction. Digitalization of business processes is the introduction of digital technologies in all areas of the enterprise's activity, which allows optimizing and automating business processes, improving communication with customers and partners, ensuring transparency and data security, increasing productivity and competitiveness. **The purpose of the study is to identify trends and actualize the problems of business digitalization development in the context of modern challenges. Methods.** The study uses general scientific methods, in particular analysis and synthesis, and special methods, in particular statistical research. **Results.** The level of digitalization of business entities in the world, Ukraine and Zhytomyr region is gradually increasing. However, this process occurs unevenly. According to the global digital competitiveness rating in 2020, Ukraine ranked 57th out of 63 countries, which indicates a low level of digitalization of the economy. In practice, the digitalization process of regional small businesses in Ukraine is gradual and only about 10% of participants are fully covered by it, while 90% of market operators partially implement it. In high-income countries, the level of digitalization is significantly higher than in low-and middle-income countries. In Ukraine, the level of digitalization of business entities is gradually increasing, but it is still lower than in advanced economies. To increase the level of digitalization of business entities in Ukraine, it is necessary to implement state support programs, as well as create conditions for the development of digital infrastructure. **Conclusion.** Digitalization as an innovative strategy for the development of entrepreneurship helps to adapt to changes, meet the needs and expectations of consumers, and use new opportunities for development and growth. Studying the experience of small business. It is identify the main aspects of digitalization processes, as well as to study the processes that affect the improvement of work. It is established that now business structures are actively implementing the digitalization system in full or, mainly, in part, taking into account both its positive and negative consequences.

Keywords: business, digitalization, e-commerce, innovative technologies, development.

Постановка проблеми. Диджиталізація – це процес впровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності людини, зокрема у підприємництво. Він має як позитивні, так і негативні наслідки.

З одного боку, диджиталізація сприяє підвищенню ефективності та продуктивності праці, а також розширенню доступу до інформації та ринків. З іншого боку, вона може призвести до втрати робочих місць,

зростання нерівності та маніпуляції громадською думкою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діджиталізація господарських процесів як впровадження цифрових технологій в усі сфери діяльності підприємства, дозволяє оптимізувати та автоматизувати бізнес-процеси, покращити комунікацію з клієнтами та партнерами, забезпечити прозорість та безпеку даних, підвищити продуктивність та конкурентоспроможність є у сфері уваги багатьох дослідників. В українській науці цим питанням присвячені праці О. Абакуменка, О. Грибіненка, О. Юрчака, К. Куприни, Л. Лігоненка, М. Корнеєва та іноземних дослідників: М. Хьюгс, Р. Хізріч, Д. Драгоєва, Р. Венігер, С. Герт та інші. Глобальні зміни та регіональні особливості потребують подальшого вивчення.

Метою дослідження є виявлення трендів та актуалізація проблем розвитку діджиталізації бізнесу в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діджиталізація є інноваційною стратегією розвитку малого підприємництва, оскільки вона допомагає адаптуватися до змін у ринковому середовищі, відповідати потребам та очікуванням споживачів, використовувати нові можливості для розвитку та зростання. За даними Рейтингу глобальної цифрової конкурентоспроможності за 2020 рік, Україна посідає 57 місце серед 63 країн, що свідчить про низький рівень діджиталізації економіки і суспільства в цілому. Однією з причин цього є недосконалість та нестабільність законодавства у сфері розвитку малого підприємництва, непомірний податковий тиск, складність виходу на європейські ринки та розвиток ефективної зовнішньоекономічної діяльності. Тому для підвищення рівня діджиталізації малого підприємництва в Україні необхідно створити сприятливі умови для інноваційного розвитку підприємств, зокрема за допомогою діджитал-середовища, діджитал-управління, діджитал-культури і діджитал-стратегії. Однак, на практиці, зокрема у діяльності суб'єктів малого бізнесу України та на регіональному рівні ці процеси є поступовими і ними повною мірою охоплено лише близько 10% учасників, тоді як 90% операторів ринку впроваджують

її частково. Вивчення досвіду діджиталізації суб'єктів бізнесу проведено на прикладі Житомирської області. Займаючи 4,9% площі України та 3,0% її населення, Житомирська область виробляє продукцію (товари, послуги) на суму, що становить лише 0,9% від усієї продукції, виробленої в країні [4]. За даними статистики (табл. 1), на кінець 2022 р. на території Житомирської області 11,3% суб'єктів господарювання були підприємства, а 88,7% – це фізичні особи-підприємці, які мали реєстрацію (за цим показником область посідає 13 місце серед регіонів країни [2–4]).

У 2017–2022 рр. у регіоні спостерігається позитивна динаміка розвитку підприємництва: у 2022 р. налічувалося 32670 юридичних осіб, що на 2% більше ніж показник попереднього року, а у 2023 р. кількість суб'єктів господарювання усіх форм власності становила 50,8 тисяч, що на 11,3% більше, ніж у 2017 р. Зростання кількості суб'єктів господарювання відбулося через зростання майже усіх форм власності, зокрема юридичних осіб (на 12,1%) та фізичних осіб-підприємців (на 10,8%).

У 2021 р. в Житомирській області діяло 5 великих підприємств, 380 середніх підприємств. Великі підприємства, які становлять лише 0,1% від загальної кількості підприємств. У регіоні переважали мікропідприємства, які становили 97,4% від усіх зареєстрованих підприємств. Натомість на середніх та малих підприємствах працювало понад 50% зайнятих. Малі та середні підприємства виробляли 87% загального обсягу продукції в регіоні, що на 28 в. п. перевищує загальнодержавний показник.

За даними Головного управління статистики у Житомирській області у структурі суб'єктів господарювання у Житомирській області переважають юридичні особи, частка яких у 2023 р. становила 43,5%. Фізичні особи-підприємці становлять 56,5% усіх суб'єктів господарювання. За видами економічної діяльності (рис. 1) у Житомирській області найбільше суб'єктів господарювання зареєстровано у сфері торгівлі та послуг (38,5%), на другому місці знаходиться промисловість (27,2%), на третьому – будівництво (13,2%). У 2023 р. у Житомирській області створено 8,9 тисяч нових робо-

Таблиця 1

Кількість юридичних осіб Житомирської області за організаційно-правовими формами

Організаційно-правова форма суб'єкта підприємництва	Рік						2022 р. до 2017 р., %
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Усього	28449	29456	30371	31428	32046	32670	114,8
у тому числі фермерське господарство	1038	1064	1086	1167	1207	1245	119,9
приватне підприємство	5003	4997	5004	5041	4976	5001	100,0
державне підприємство	85	83	79	78	75	75	88,2
комунальне підприємство	485	477	513	543	557	552	113,8
дочірнє підприємство	473	469	467	468	463	458	96,8
акціонерні товариства	467	450	440	431	423	418	89,5
товариство з обмеженою відповідальністю	8378	9290	10026	10832	11312	11895	142,0
кооперативи	496	514	528	537	537	550	110,9
комунальна організація (установа, заклад)	3163	3151	3108	3029	3025	2973	94,0
громадська організація	2139	2259	2417	2555	2589	2659	124,3
релігійна організація	926	993	1042	1052	1077	1091	117,8
профспілка, об'єднання профспілок	1001	1005	1023	1025	1011	994	99,3
об'єднання співвласників багатоквартирного будинку	526	577	611	703	770	852	162,0

Джерело: Головне управління статистики у Житомирській області

Рис. 1. Кількість юридичних осіб за видами економічної діяльності

Джерело: Головне управління статистики у Житомирській області

чих місць, що на 11,4% більше, ніж у 2022 р. Середня заробітна плата у Житомирській області у 2023 р. становила 14,1 тисяч гривень, що на 12,8% більше, ніж у 2022 р. Ці тенденції свідчать про активізацію підприємницької діяльності у регіоні та сприяють економічному зростанню [1–2].

Законодавство України не обмежує підприємництво певними видами діяльності та організаційно-правовими формами. Особливу роль серед підприємців в силу його соціальної значущості відіграє малий бізнес. Розвиток малого та середнього підприємництва є важливим чинником економічного та соціального розвитку регіону. Воно сприяє сталому економічному зростанню; зменшенню територіальних диспропорцій;

послабленню монополізації; створенню нових робочих місць; забезпеченню самозайнятості населення; зниженню рівня безробіття; підвищенню рівня доходів населення. Мале та середнє підприємництво сприяє структуроутворенню ринку, є джерелом інновацій та доходів місцевого бюджету. Станом на кінець 2022 р. в Україні серед суб'єктів бізнесу 99,87% були малими та середніми підприємницькими структурами (табл. 2), 82,7%, – мікропідприємствами.

Малі підприємства також забезпечують зайнятість працездатного населення, сприяють соціальній стабільності та зниження рівня бідності. Важливим фактором розвитку малого підприємництва є підвищення стійкості та конкурентоспроможності підприємств на

Таблиця 2

Показники діяльності підприємницьких структур Житомирської області

Показник	Рік					2022 р. до 2018 р., (+/-)
	2018	2019	2020	2021	2022	
Частка малих підприємств до їх загальної кількості, %	92,7	93,4	93,7	94,3	93,5	0,8
Частка фізичних осіб-підприємців до загальної кількості суб'єктів господарювання, %	84,1	82,2	88,7	88,7	91,0	6,9
Частка зайнятих на малих підприємствах до загальної їх кількості, %	34,3	35	32,9	33	31,4	-2,9
Частка ФОП до загальної кількості зайнятих, %	32,78	31,3	41,2	39,7	44,1	11,3
Частка реалізованої продукції малих підприємств до загального обсягу, %	25,8	24,9	25,1	28,2	23,1	-2,7
Частка реалізованої продукції фізичними особами-підприємцями до загального обсягу, %	17,9	16,6	18,8	19,3	19,8	1,85

Джерело: Головне управління статистики у Житомирській області

ринку. Місцева влада прагне підвищити ефективність господарської діяльності підприємницьких структур Житомирської області, стимулюючи розвиток особливо успішних з них. На підтримку підприємництва Житомирська міська рада розробила Програму розвитку малого та середнього підприємництва Житомирської міської територіальної громади (далі – Програма). Програма охоплює 2022–2026 роки. Відповідальним виконавцем програми є департамент економічного розвитку міської ради. Участь у реалізації Програми беруть виконавчі органи міської ради, міський центр зайнятості, громадські об'єднання підприємців, суб'єкти малого та середнього бізнесу [7]. Основними завданнями Програми є: 1) стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств, а саме підтримка стартап-компаній та підприємців-початківців (промоція, премія міського голови), підготовка та супровід впровадження проєктів за механізмом державного-приватного партнерства (опитування, аналіз кон'юнктури ринку, дизайн та виготовлення маркетингових матеріалів, консультаційні послуги тощо); 2) сприяння посиленню ринкових позицій місцевого бізнесу на регіональному та міжнародному рівнях, включаючи фінансову підтримку участі підприємців у торгових місіях, ярмарка; формування та виготовлення інвестиційного паспорта громади, довідника місцевих виробників надавачів послуг, інформаційних матеріалів з питань підприємницької діяльності; заходи з популяризації місцевого виробника, соціально відповідального бізнесу, відзначення місцевого підприємця; 3) сприяння розвитку інституційної спроможності; інформаційна, ресурсна, фінансово-кредитна підтримка суб'єктів господарської діяльності; організація проведення тренінгів, семінарів, круглих столів, навчальних курсів, бізнес-форумів, форумів роботодавців; підтримка інформаційної платформи; висвітлення інформації про бізнес через інформаційні платформи, медіа-ресурси, мережу Інтернет, зокрема щодо актуальних питань підприємництва; сприяння розвитку кадрового потенціалу у відповідності до потреб ринку праці (екскурсії для учнів закладів професійної освіти на підприємства міста, виготовлення промоційних відеороликів з популяризації робітничих професій тощо); надання фінансової підтримки суб'єктам господарської діяльності.

Одним із важливих напрямів роботи є удосконалення нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності. Ще одним важливим напрямом роботи є створення прозорої та ефективної системи державних закупівель для підприємств. З цією метою в області впроваджено пілотний проєкт щодо системи електронних державних закупівель «ProZorro». За результатами моніторингу, за станом на 01.11.2021 р. установами області на електронних торговельних майданчиках розміщено 26901 оголошень про закупівлю товарів, робіт та послуг («допорогові» закупівлі) на загальну суму 1183 млн. грн., із яких успішно завершено – 1253 на загальну суму 406 млн. грн. Економія внаслідок електронних закупівель склала 71 млн. грн. Крім того, місцева влада працює над розвитком сучасної виробничої та ринкової інфраструктури. З 2014 р. в області функціонує індустріальний парк «Коростень» площею 42,2 га, Центр підтримки підприємництва, у м. Житомирі індустріального парку «Житомир-Схід» пло-

щею 24,7 га, які сприяють розвитку підприємництва. Одним із важливих напрямів роботи є удосконалення нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності. До інших напрямів підтримки малого та середнього підприємництва в Житомирській області відносимо такі: удосконалення нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності (спрощення процедур реєстрації та отримання дозволів, зменшення кількості перевірок, уніфікацію законодавства), фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка (надання субсидій, грантів, кредитів, інших фінансових пільг, залучення інвестицій); ресурсна та інформаційна підтримка (надання консультацій, навчання, допомоги в пошуку ринків збуту, сировини та обладнання); формування інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва (створення центрів підтримки підприємців, бізнес-інкубаторів, технопарків). Регулювання і підтримка малого бізнесу як в Україні, так і в житомирській області орієнтована на створення єдиного внутрішнього ринку (підприємці з різних регіонів повинні мати рівні можливості для розвитку свого бізнесу), усунення адміністративних бар'єрів (підприємці повинні мати можливість легально вести бізнес без зайвих бюрократичних процедур), приведення у відповідність до законодавчої бази, взаємодії з ЄС.

Наразі мале та середнє підприємництво є важливим сприяє прискоренню структурної перебудови економіки області, створюючи робочі місця, у тому числі внаслідок самозайнятості, розвивають нові галузі економіки, підвищують конкурентоспроможність регіону, насичують його товарами та послугами, задовольняючи потреби населення. Малі підприємства переважно використовують місцеві сировинні ресурси, сприяючи розвитку регіональної економіки, наповнюючи місцеві бюджети, сприяючи підвищенню добробуту населення.

Диджиталізація підприємницьких структур на ринку бізнес-проєктів, електронної комерції та публічних закупівель – це процес використання цифрових технологій для оптимізації, автоматизації та інновації бізнес-процесів, що дозволяє підвищити ефективність, конкурентоспроможність та прозорість діяльності підприємств. Диджиталізація може мати різні форми та застосування, такі як CRM (Customer Relationship Management – системи управління відносинами з клієнтами, що допомагають збирати, аналізувати та використовувати дані про потреби, поведінку та задоволеність споживачів, а також планувати та реалізовувати маркетингові та сервісні стратегії); ERP (Enterprise Resource Planning – системи планування ресурсів підприємства, що допомагають інтегрувати та оптимізувати різні функції бізнесу, такі як фінанси, логістика, виробництво, закупівлі, продажі тощо); BPM (Business Process Management – системи управління бізнес-процесами, що допомагають моделювати, виконувати, моніторити та покращувати бізнес-процеси, а також забезпечувати їхню стандартизацію, автоматизацію та адаптацію); E-commerce (електронна комерція, яка допомагає здійснювати купівлю та продаж товарів та послуг через Інтернет, а також використовувати різні електронні платіжні системи, мобільні додатки, соціальні мережі тощо); E-procurement (електронні закупівлі, покликані допомогти здійснювати процес вибору постачальників, укладання договорів, замовлення товарів та послуг, контролю якості та доставки через

Інтернет, а також використовувати різні електронні платформи, портали, аукціони тощо).

За даними Всесвітнього банку, у 2023 р. рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва у світі становив 43%. Це означає, що 43% суб'єктів підприємництва у світі використовують цифрові технології для ведення бізнесу. Найбільшим розвитком діджиталізації характеризуються країни з високим рівнем доходу. Так, у США рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва становить 65%, у Європейському Союзі – 52% [2–7]. У країнах з низьким і середнім рівнем доходу рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва нижчий. Так, у Китаї він становить 35%, у Індії – 22%, у країнах Африки – 15% [2–3]. За даними Державної служби статистики України, у 2023 р. рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва в Україні становив 34%. Це означає, що 34% суб'єктів підприємництва в Україні використовують цифрові технології для ведення бізнесу [2–10].

Оцінка рівня діджиталізації суб'єктів підприємництва в світі, Україні та Житомирській області традиційно здійснюється за допомогою Рейтингу глобальної цифрової конкурентоспроможності [4], який враховує такі аспекти, як знання, технологія, готовність до майбутнього, адаптивність та відкритість. За цим рейтингом, Україна посідає 57-е місце серед 63 країн світу за рівнем діджиталізації економіки і суспільства [2]. Це свідчить про низький рівень діджиталізації підприємств, обумовлений такими факторами, як недостатнє фінансування, слабка інфраструктура, низький рівень інноваційної культури, відсутність кваліфікованих кадрів, нерозвиненість цифрових платформ та сервісів, недосконалість законодавства та регулювання [3]. Щодо Житомирської області, то вона також має проблеми з діджиталізацією підприємств. За даними статистичного збірника «Діяльність суб'єктів господарювання Житомирської області» [2]. У 2020 р. в області діяло 23,9 тис. суб'єктів господарювання, з яких лише 4,8% мали доступ до Інтернету, 3,6% використовували електронну пошту, 2,7% мали веб-сайт або веб-сторінку, 1,9% здійснювали електронну торгівлю. Відповідно до

розробленої Стратегії розвитку Житомирської області, затвердженої рішенням Обласної ради 18.12.2019 ці показники є одними з найнижчих серед регіонів України. Основними перешкодами для діджиталізації підприємств в Житомирській області є високі витрати на впровадження цифрових технологій, недостатня якість та швидкість Інтернету, низький попит на електронні послуги, недостатня підготовка персоналу, низький рівень довіри до електронних платіжних систем, нерозвиненість електронного документообігу та інші. На рівні суб'єктів державної та комунальної форми власності має місце діджиталізація операційних процесів, адмінпослуг та документообігу. Принципи діджиталізації підприємств наведено на рис. 2.

Головними напрямками запровадження діджиталізації у бізнесі Житомирської області є ІТ-маркетинг як складова комунікаційної політики підприємств (блогінг, вірусний маркетинг, провакаційний маркетинг, флешмоби тощо [2–5]), а також механізми забезпечення цифрової економіки (власне, використання мережі Інтернет, розвиток криптовалют, цифрові технології грошового обігу тощо [3]). У цілому рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва в світі, Україні та Житомирській області є недостатнім та потребує підвищення. Для цього необхідно забезпечити належне фінансування, підтримку, освіту, інфраструктуру, законодавство та інші умови для впровадження цифрових технологій в господарську діяльність підприємств. Це дозволить підвищити їх конкурентоспроможність, продуктивність, адаптивність, інноваційність та відкритість. Найбільшим розвитком діджиталізації характеризуються суб'єкти підприємництва у сфері ІТ-технологій, торгівлі та послуг (табл. 3). У цих сферах рівень діджиталізації становить понад 50%. У сфері промисловості та сільського господарства рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва нижчий. Так, у промисловості він становить 28%, у сільському господарстві – 22% [7–10].

За даними органів статистики Житомирської області, у 2023 р. рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва

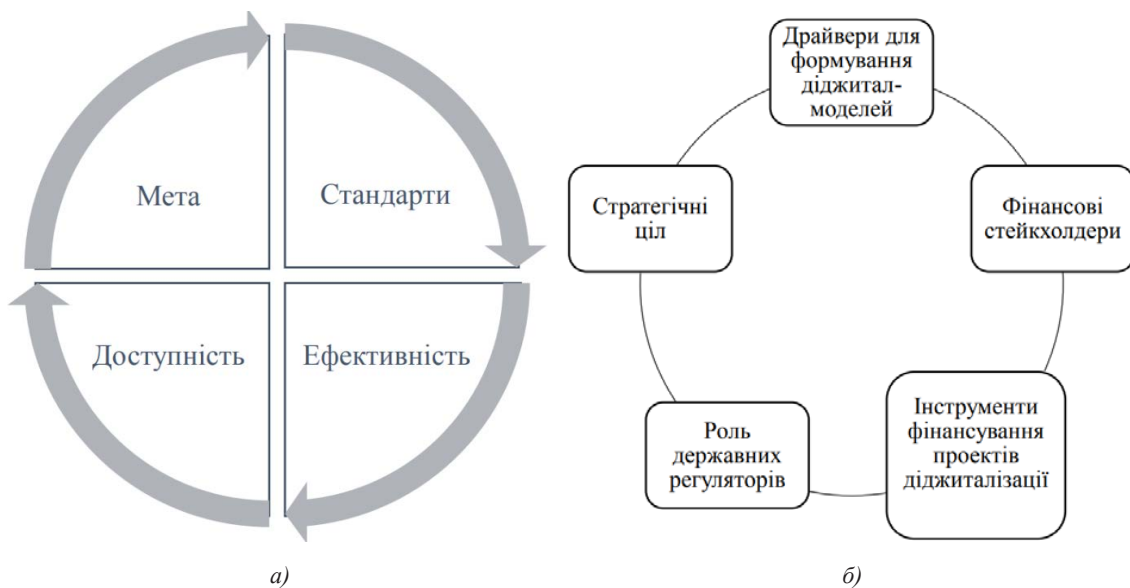

Рис. 2. Принципи (а) та етапи (б) діджиталізації підприємств Житомирської області

Джерело: систематизовано автором

Таблиця 3

Показники діяльності підприємницьких структур України

Показник	Рік					2022 р. до 2018 р., (+/-)
	2018	2019	2020	2021	2022	
Кількість підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет, тисяч	43,3	43,8	43,9	44,5	44,3	1,0
у % до загальної кількості підприємств	88,0	86,4	87,0	86,6	84,8	-3,2
у тому числі за кількістю зайнятих працівників, тисяч						
від 10 до 49 осіб	32,9	33,2	33,3	33,7	33,5	0,6
від 50 до 249 осіб	8,2	8,4	8,4	8,6	8,6	0,4
250 осіб і більше	2,1	2,2	8,8	22,0	2,3	0,2
Кількість працівників, які мають доступ до Інтернет, млн осіб	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	0,1
у % до загальної кількості зайнятих працівників підприємств	27,1	28,4	27,8	28,0	29,7	2,6
Частка підприємств, які мають фахівців у сфері ІКТ, у загальній кількості підприємств, %	22,2	21,7	21,9	21,7	20,9	-1,4
Частка кількості підприємств, що купують послуги хмарних обчислень (email, офісні програми, хостинг, зберігання файлів, прикладні програми, обчислювальні потужності), у загальній кількості підприємств, %	9,8	10,3	10,1	10,2	10,8	1,0
Частка підприємств, що використовують робототехніку, % до загальної кількості, %	1,2	2,1	2,1	2,9	3,0	1,8
Частка підприємств, які мають чат-сервіс для взаємодії з клієнтами, %	2,8	8,6	6,8	9,1	14,4	11,6
Частка підприємств, які мають вебсайт, у загальній кількості підприємств, %	43,3	43,8	43,9	44,5	44,3	1,0

Джерело: Головне управління статистики у Житомирській області

у Житомирській області становив 32%. Це означає, що 32% суб'єктів підприємництва у Житомирській області використовують цифрові технології для ведення бізнесу. Найбільшим розвитком діджиталізації характеризуються суб'єкти підприємництва у сфері ІТ-технологій, торгівлі та послуг. У цих сферах рівень діджиталізації становить понад 50%. У сфері промисловості та сільськогосподарства рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва нижчий. Так, у промисловості він становить 26%, у сільському господарстві – 20%.

У цілому наявні відмінності у діджиталізації великого та малого бізнесу: великі підприємства, як правило, маючи більше ресурсів для інвестування в цифрові технології, використовують більш складні цифрові рішення, такі як штучний інтелект, машинне навчання та аналітика великих даних, а також мають більші можливості для масштабування своїх цифрових операцій. Малі підприємства, обмежені у ресурсах для інвестування у цифрові технології, водночас є більш гнучкими у питаннях прийняттях щодо їх впровадження, що дозволяє їм більше експериментувати. Так, великі підприємства, як правило, більш амбітні щодо цілей цифровізації та прагнуть до повної цифровізації своїх операцій, включаючи маркетинг, продажі, обслуговування клієнтів та виробництво. Малі підприємства, з іншого боку, можуть зосереджуватися на конкретних цілях, таких як створення веб-сайту або запуск цифрової маркетингової компанії, часто виступаючи партнерами великого бізнесу або працюючи на аутсорсингу. Великі компанії зазвичай мають більше ресурсів, досвіду та можливостей для впровадження цифрових технологій великі компанії стикаються з більшою складністю, інерцією та опором

змінам. Малі та середні підприємства зазвичай виявляють більшу гнучкість, інноваційність та адаптивність до діджиталізації, стикаючись з такими обмеженнями як ризики, недостатнє фінансування, низький рівень кваліфікації, слабка інфраструктура, недосконале регулювання тощо. Незважаючи на ці відмінності, як великі, так і малі підприємства можуть отримати значні переваги від цифровізації. Цифрові технології можуть допомогти підприємствам підвищити ефективність, продуктивність та конкурентоспроможність.

Таким чином, діджиталізація великого та малого бізнесу вимагає різних стратегій, підходів та інструментів, які враховують їх специфіку, потреби та можливості. Для великого бізнесу діджиталізація означає реінжиніринг бізнес-процесів, розвиток цифрових платформ, підвищення цифрової зрілості та культури, залучення цифрових лідерів та партнерів, використання великих даних та штучного інтелекту тощо. Для малого бізнесу діджиталізація означає використання цифрових каналів комунікації та маркетингу, впровадження хмарних та мобільних рішень, підвищення цифрової безпеки та захисту даних, отримання доступу до цифрових ресурсів та послуг, підвищення цифрової грамотності та навичок та інше.

Висновки. Рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва у світі, Україні та Житомирській області поступово зростає. Однак, цей процес відбувається нерівномірно. У країнах з високим рівнем доходу рівень діджиталізації значно вищий, ніж у країнах з низьким і середнім рівнем доходу. В Україні рівень діджиталізації суб'єктів підприємництва хоча поступово зростає, проте він все ще нижчий, ніж у країнах з розвинутою економі-

кою. Для підвищення рівня діджиталізації суб'єктів підприємства в Україні необхідно впроваджувати державні програми підтримки, а також створювати умови для розвитку цифрової інфраструктури.

Вивчення досвіду діяльності малих форм бізнесу на прикладі ФОП Томчук А.М. дозволило виокремити

основні аспекти процесів діджиталізації, а також дослідити процеси, які впливають на покращення роботи. Встановлено, що наразі бізнесові структури активно проводять впровадження системи діджиталізації повною або, переважно, частковою мірою зважаючи як на позитивні, так і негативні її наслідки.

Бібліографічний список:

1. Дубина М., Козляченко М. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі у розвитку сучасного суспільства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3 (19). С. 21–32.
2. Клименко К. Діджиталізація як інноваційний розвиток підприємства: досвід України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 4. Том 3. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/2020-4t3-04.pdf>
3. Король С., Польрвик Є. Діджиталізація економіки як фактор професійного розвитку. *Modern Economics*. 2019. № 18. С. 67–73.
4. Лапін А., Грінчук І., Оленюк Д. Діджиталізація економіки в Україні: сучасний стан та перспективи. *Ефективна економіка*. 2022. URL: https://www.researchgate.net/publication/362275211_didzitalizacia_ekonomiki_v_ukraini_suchasnij_stan_ta_perspektivi
5. Лісова Р. Вплив діджиталізації на бізнес-моделі: етапи та інструменти цифрової трансформації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24 (2). С. 114–118.
6. Савицька О., Салабай В. Особливості діджиталізації бізнесу в умовах розвитку індустрії 4.0. *Ефективна економіка*. 2022. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/67.pdf
7. Устенко М. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. Випуск 68. С. 181–192.
8. Bouwman H., Nikou S., Molina-Castillo F.J., De Reuver M. The impact of digitalization on business models. *Digital Policy, Regulation and Governance*. 2018. Vol. 20. № 2. P. 105–124.
9. Catarina F., Pires R., and Gaspar Alves M.-C. Digital Entrepreneurship and Sustainability: *The State of the Art and Research Agenda. Economies*. 2023. No. 11. Vol. 3. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies11010003>
10. Digital Transformation Readiness Survey Summary. Center for creative leadership. 2020. URL: <https://www.ccl.org/wp-content/uploads/2018/04/Digital-Transformation-Survey-Report.pdf>

References:

1. Dubina M., Kozlyachenko M. (2019) Conceptual aspects of studying the essence of digitalization and its role in the development of modern society. *Problems and prospects of Economics and management*, no. 3(19), pp. 21–32.
2. Klimenko K. (2020) Digitalization as an innovative development of the enterprise: the experience of Ukraine. *Bulletin of Khmelnytsky National University*, no. 4, tom 3. Available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/2020-4t3-04.pdf>
3. Korol S., Polrvik E. (2019) Digitalization of the economy as a factor of professional development. *Modern Economics*, no. 18, pp. 67–73.
4. Lapin A., Grinchuk I., Olenyuk D. (2022) Digitalization of the economy in Ukraine: current state and prospects. *Efficient economy*. Available at: https://www.researchgate.net/publication/362275211_didzitalizacia_ekonomiki_v_ukraini_suchasnij_stan_ta_perspektivi
5. Lisova R. (2019) The impact of digitalization on business models: stages and tools of digital transformation. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and world economy*, vol. 24 (2), pp. 114–118.
6. Savitska O., Salabay V. (2020) Features of business digitalization in the context of Industry Development 4.0. *Efficient economy*, vol. 10. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/67.pdf
7. Ustenko M. (2019) Digitalization: the basis of enterprise competitiveness in the realities of the digital economy. *Bulletin of transport and industry economics*, vol. 68, pp. 181–192.
8. Bouwman H., Nikou S., Molina-Castillo F. J., De Reuver M. (2018) The impact of digitalization on business models. *Digital Policy, Regulation and Governance*, vol. 20, no. 2, pp. 105–124.
9. Catarina F., Pires R., and Gaspar Alves M.-C. (2023) Digital Entrepreneurship and Sustainability: *The State of the Art and Research Agenda. Economies*, no. 11, vol. 3. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies11010003>
10. Digital Transformation Readiness Survey Summary (2020) Center for creative leadership. Available at: <https://www.ccl.org/wp-content/uploads/2018/04/Digital-Transformation-Survey-Report.pdf>

Стаття надійшла до редакції 20.12.2023